

Okrepiti moramo srednji razred, da bomo vsi lepše živeli

Andreja Šalamun, foto: Barbara Reya

Uspeh vsake države je odvisen od srednjega razreda, saj je prav v njem največ produktivnih, inovativnih in razvojno usmerjenih ljudi. V Sloveniji pa posluha za srednji razred ni, medtem ko obstaja izjemen posluh za šibkejše, ugotavlja Sonja Šmuc, generalna direktorica Gospodarske zbornice Slovenija (GZS). A brez močnega srednjega razreda ne moremo zvišati dodane vrednosti, brez dviga dodane vrednosti pa ne moremo zvišati vseh plač, je prepričana. Opozarja, da je trenutno prav srednji razred tisti, ki potrebuje »masko za kisik«, in da si Slovenija ne more in ne sme privoščiti bega možganov. Lani je na primer našo državo zapustilo okoli 3.000 visoko izobraženih ljudi, številka pa se iz leta v leto viša.

Za vami je dobro leto na čelu GZS. Na katere rezultate, ki ste jih dosegli v tem času, ste najbolj ponosni in kaj je največji izziv, ki še čaka na rešitev?

Izzivov je bistveno več, kot je stvari, na katere je človek lahko ponosen. Vedno je tako. Kar se dogaja v gospodarstvu, ki je motor razvoja in življenja družbe, neposredno vpliva na to, kako Slovenci živimo in kako gre naši državi. Prav to je tisto, kar me vleče, da delam v gospodarstvu, in sicer predvsem na tistih delovnih mestih, ki so povezovalna. Verjamem, da vse, kar nam je pomembno, potrebno in ljubo, na primer kultura, šolstvo, zdravstvo in podobno, potrebuje gospodarsko zaledje. Hkrati pa je gospodarstvo pomembno tudi za to, da se kot ljudje lahko uresničimo, da ustvarjamo in spremljamo, kako iz naše ideje zraste nov produkt ali storitev. Zato vidim gospodarstvo kot

tisto ključno sestavino, na kateri 'stane inu obstane' vsaka družba.

Kako bi opisali svoj način vodenja GZS? Bi lahko rekli, da je zbornica z vami dobila »žensko noto«?

Vsak te vidi nekoliko drugače, sam sebe pa redko objektivno oceniš. Rada sem obkrožena z ljudmi, ki vedo o svojih področjih več, kot vem jaz, zato mi je zelo pomembna ekipa in sem rada del nje. Največji prispevek vodje je, da ustvarja pogoje, v katerih lahko drugi delajo, zato je moja naloga odpravljati ovire, pospeševati komunikacijo in biti na voljo sodelavcem in članom, ko me potrebujejo. Če je moj stil vodenja v osnovi zelo demokratičen, pa po drugi strani od vsakega posameznika pričakujem visoko stopnjo odgovornosti. Če slednjega ni, potem taka oseba nima prave vrednosti za organizacijo.

Ne pozabimo, da je lani Slovenija zapustilo okoli **3.000** izobraženih Slovencev, številka pa z leti narašča.

Imate ekipo, ki ve več kot vi?

Vsekakor. Gospodarska zbornica je bogata z izjemno veliko strokovnjaki na svojih področjih – vsaj sto jih imamo –, ki so zelo srčni in predani gospodarstvu, svoji branži ali svoji regiji. Vsak od njih ve o posameznih področjih izredno veliko, vsekakor več kot jaz, zato je paleta znanj, s katerimi GZS razpolaga, zelo široka. Zaposleni na GZS si dnevno prizadevajo, da bi podjetja lažje in bolje poslovala. Ne vem, če si lahko sploh predstavljamo, kako drugačna bi bila gospodarska pokrajina v Sloveniji, če ne bi bilo strokovnosti in trme gzsjevcev.

Kaj menite o ženskih kvotah na različnih področjih? Se vam zdijo potrebne?

Še v zgodnjih tridesetih letih se mi je zdela ta ideja ne samo nepotrebna, ampak tudi nespoštljiva in poniževalna do žensk. Toda takrat sem izhajala iz tipičnega pogleda mlade generacije, ki misli, da se svet začanja vrteti z njo. Ko imaš več kilometrine, ugotoviš, da je veliko tvojih sošolcev na pomembnih mestih, ne pa tudi sošolk, ki so veliko obetale. Ko se vprašaš, kako je to mogoče, dobiš tudi odgovor: ženskam se odpirajo vrata napredovanj težje kot moškim.

Samo z ozaveščanjem ne moremo narediti pomembnih korakov naprej, ki pa smo jih dolžni storiti za naslednje generacije deklet. Zato so za večjo uravnoteženost med spoloma koristni mehanizmi, ki po eni strani spodbujajo ženske, po drugi pa pripravijo odločevalce, da razširijo krog iskanja primernih kandidatov tudi na kandidatke.

Žalostno je sicer, da so ženske kvote potrebne, a so hkrati eden redkih inštrumentov, zaradi katerih postanejo tudi ženske opažene. Drži pa, da v slovenskem gospodarstvu kvote bistveno težje uvedemo kot v drugih državah. Naši nadzorni sveti in uprave so namreč majhni in le redki štejejo več kot tri člane, kar otežuje smiselno uvedbo tega načela v prakso.

Vrniva se nazaj na izzive zadnjega leta. Kaj vam je uspelo narediti, na kaj ste najbolj ponosni?

Pred letom dni smo se veliko ukvarjali z davčno razbremenitvijo dela. Nagrado za poslovno uspešnost smo skušali narediti bolj privlačno. Davčna omejitev te nagrade je bila namreč vezana na 70 odstotkov povprečne plače, nam pa jo je uspelo, tudi s podporo sindikatov, povišati na 100 odstotkov. A razbremenitev bi morala biti še višja, vključno z razbremenitvijo regresa. V to je usmerjeno veliko naše energije. Sicer pa je bilo na zakonodajnem področju še veliko dobrih zgodb. Na poslovnem pa me veseli, da raste delež uspešnih podjetij, ki so del GZS, in da GZS postopno prehaja iz rdečih v črne številke.

Gre za posamezne elemente širšega sklopa prizadevanja GZS, da se v naši državi davčno razbremeni delo ...

Drži. Davčna obremenitev dela je največja ovira in nevarnost za razvoj gospodarstva. Kajti brez kakovostnih ljudi, tako na strani delavcev kot na strani razvojniki in menedžerjev različnih profilov, podjetje

ne more uresničiti potenciala, ki bi ga sicer lahko. Treba je torej znati zadržati ljudi, jih primerno plačati in hkrati ohraniti konkurenčnost podjetja. Tu pa tako trčimo ob dejstvo, da Slovenija pri pridobivanju davčnih virov preveč sloni na plačah. Zato se GZS zavzema za to, da se plače, zlasti tiste nadpovprečno produktivnih in razvojnih kadrov, razbremenijo. Le tako jih bomo namreč obdržali in jim omogočili, da bodo ustvarjali delovna mesta tudi za tiste, ki jih sami ne morejo ustvarjati. Zato, da ne bomo gledali najboljših, kako pakirajo kovčke in gredo v tujino.

Kakšen je posluš za to v politiki?

Razumevanja je veliko, dejanj pa malo. Ni treba biti znanstvenik, da razumeš, kako so stvari med seboj povezane, vendar pa je uresničitev ideje mnogo težja. V Sloveniji smo zelo čuteči in solidarnost je izjemno izražena vrednota. Celó tako izražena, da se je ne sme postavljati pod kakršenkoli vprašaj. Tudi takrat ne, ko gre za lažno solidarnost.

Kakšna je lažna solidarnost?

O lažni solidarnosti govorimo takrat, ko omogočamo pridobivanje prihodka ljudem, ki bi lahko zanj poskrbeli sami, pa se temu izogibajo. Zgodb o izkoriščanju socialnih pomoči in nadomestil ni malo. Toda to je tema, ki se je v Sloveniji ne sme odpreti, čeprav imamo vsi zaradi tega višje davke in posledično nižje plače. Lažna solidarnost je, ko delovno sodišče presodi, da kraja pršuta s strani delavca ni utemeljen razlog za odpoved. Lažna solidarnost je tudi v sistemih nagrajevanja podjetij, ko ni velike razlike med plačami. Potuho lahko najdemo tudi med nadzornimi sveti in vodstvi podjetij. Tisti nadzorni sveti, ki nimajo zahtevnih izzivov za direktorje in direktorice in jim dopustijo rezultate, ki so pod optimalnimi, jim prav tako omogočajo lažno solidarnost. Predvsem pa kot družba ne kažemo nobene solidarnosti do srednjega razreda. Zato se je ob moji nedavni izjavi odprla neka-kšna Pandorina skrinjica ...

Predvidevam, da mislite na izjavo glede zvišanja minimalne plače, ko ste dejali: »Nekdo, ki sedaj prejema 700 evrov, bo po novem ocenjen, kot da je na minimalni plači. Torej ustvarjamo deželo bogatih revežev.« Lahko pojasnite, kaj konkretno ste s to izjavo želeli sporočiti?

Uspeh vsake države je odvisen od srednjega razreda. V tem razredu je namreč največ produktivnih, inovativnih in razvojno usmerjenih ljudi. Naše ravnanje s srednjim razredom bo vplivalo na to, kako močan bo in kako bo lahko poskrbel tudi za tiste, ki so na spodnjih plačnih ravneh. V Sloveniji posluha za srednji razred ni, je pa izjemen posluš za šibkejše. Kar je sicer lepo, a je kratkovidno. Za večji del družbe bi lažje poskrbeli, če bi vzpostavili dobre pogoje za srednji razred, ki se v Sloveniji tanjša. Močan srednji razred bi odpravil tudi problematiko minimalne plače v smislu, da bi bila ta res samo socialni korektiv, prejemale pa bi jo zelo malo ljudi, saj bi se dodana vrednost višala. Brez močnega srednjega razreda ne moremo dvigniti

Brez kakovostnih ljudi, tako na strani delavcev kot na strani razvojniki in menedžerjev različnih profilov, podjetje ne more uresničiti potenciala, ki bi ga sicer lahko.

Tudi v primerih, ko politika podpira koristne ideje gospodarstva, se te izjemno počasi realizirajo. Ko se počasi realizirajo, stanejo več in kasneje prinesejo pozitiven rezultat.

dodane vrednosti, brez dviga dodane vrednosti pa ne moremo zvišati plač.

Pozornost politike, ki je vedno usmerjena samo v spodnji segment in nikoli ne ustvari prostora tudi za srednji razred, Slovenijo pelje v to, da bomo dežela bogatih revežev. V primerjavi z razvitimi državami ustvarimo premalo. In za enkrat ne kaže, da bomo lahko dovolj hitro zapirali ta razkorak, saj ni posluha za tisti del družbe, ki ustvarja. To je bilo bistvo moje izjave – če smo vedno osredotočeni le na izboljševanje spodnje točke, ki pa ni razvojna, potem do preskoka v razvoju sploh ne more priti.

Ali če uporabim prisposodbo: če na letalu pride do padca pritiska, morajo starši najprej namestiti masko za kisik sebi, šele nato otrokom in drugim pomoči potrebnim. V tem primeru je srednji razred tisti, ki mora najprej dobiti masko za kisik, saj bo ta razred lahko pomagal vsem ostalim. Če pa se nenehno ukvarjamo le s tem, da je treba pomagati pomoči potrebnim, se število ljudi, ki bi lahko pomagali, počasi zmanjšuje. Ne pozabimo, da je lani Slovenijo zapustilo okoli 3.000 izobraženih Slovencev, številka pa z leti narašča. Zato je moje sporočilo jasno – usmerimo se na tiste, ki lahko pripeljejo Slovenijo na bolj zelene pašnike, ker bo to koristno za vse in to že na srednji rok.

Leta 1991 smo imeli 300 zakonov in 1.000 podzakonskih aktov, danes je zakonov 1.000, podzakonskih aktov pa 20.000.

Nedavno je potekal Vrh slovenskega gospodarstva, na katerem je bilo izpostavljenih kar nekaj pomembnih tem – od povečanja učinkovitosti javnega sektorja in spremembe dohodninske lestvice do izobraževanja po meri gospodarstva in razvoja trga kapitala. Zdi se, da ima gospodarstvo precej jasno razdelano sliko, kaj potrebuje za uspešno poslovanje. Kaj pa politiki? Koliko se jih dotakne, ko jim gospodarstveniki povedo, kaj potrebujejo?

Praviloma so predsedniki vlad, ministri in državni sekretarji razumni, razgledani in inteligentni ljudje, ki dobro razumejo, kako so stvari med seboj povezane in koliko so odvisne od gospodarstva. Pogosto imajo tudi sami težave znotraj resorjev, ki jih vodijo. Tu trčimo ob zid. Kajti tudi v primerih, ko politika podpira koristne ideje gospodarstva, se te izjemno

počasi realizirajo. Kadar pa se ideje počasi realizirajo, to pomeni, da stanejo več in da kasneje prinesejo pozitiven rezultat. Včasih je to bistveno prepozno.

Ideja o slabi banki je na primer nastala tistega leta, ko se je začela ekonomska kriza, saj smo dobro vedeli, da bo manj »žrtev«, če bomo mehanizem vzpostavili čim prej. A smo vseeno počakali, da je bilo žrtev veliko, preden smo bili tak razvojni ukrep sposobni izpeljati. Podobno je z vprašanjem socialne kapice. Sprašujemo se, koliko ljudi bo moralo oditi iz Slovenije, da bomo ugotovili, da to sicer ni edini, je pa še kako pomemben ukrep, ki lahko zadrži del tega odtoka. Zgleda, da moramo v Sloveniji najprej krvaveti, narediti škodo, da potem ukrepamo. Čeprav gre za stvari, ki so predvidljive.

Za ministrstva so zelo zahtevni tudi izzivi, ki segajo čez resorje, ki zahtevajo koordinacijo in povezovanje več ministrstev. Stvari, ki vplivajo na sistem, pa nikoli niso ujete le v eno ministrstvo, zato jih želimo spodbujati, da med sabo bolje in več sodelujejo.

Kajaj traja tako dolgo, da dobra ideja zaživi? Kje se ustavi?

Na eni in na drugi strani so bolj in manj kompetentni ljudje. Nekateri so odlični in delo opravljajo zagnano, nekaj je takih, ki delajo korektno, a brez presežkov, nekaj pa takih, ki so na nekem delovnem mestu morda pristali po spletu naključij in dela ne opravljajo tako, kot bi bilo treba. V GZS bi radi spodbudili javno upravo, da naredi pregled in »čistko« med zaposlenimi. Predlagamo, naj masa plač ostane ista, a naj se denar porabi za nagrajevanje tistih, ki delajo dobro. Velike spremembe bi se zgodile že s prerazporeditvijo ljudi znotraj ministrstev na tista delovna mesta, kjer se jih res potrebuje. Včasih namreč ne pride do uresničitve idej zato, ker so ekipe kadrovske podhranjene in preobremenjene. Tudi zato je poziv ministrstvom, naj vsakega zaposlenega preštejejo in ugotovijo, koga potrebujejo in koga ne, zelo na mestu. Naj se od določenih ljudi poslovijo. Kot je dejal predsednik Računskega sodišča RS: »V javnem sektorju manjka politika izhodnih vrat«. Če bi imeli izhodna vrata za slabe, bi lahko na vhodna prišlo več dobrih, tistih, ki jih tudi v javnem sektorju zelo potrebujemo. Potem bi bilo sodelovanje med javnim sektorjem in gospodarstvom boljše in hitrejše, rešitve pa bi se poznale tudi v višji dodani vrednosti.

To je zagotovo eden od načinov povečanja učinkovitosti javnega sektorja. Obstaja še kakšen drugi?

Na nedavnem Vrh slovenskega gospodarstva je bila izpostavljena tudi ideja, da bi pregledali zakonske in podzakonske akte. Leta 1991 smo imeli 300 zakonov in 1.000 podzakonskih aktov, danes je zakonov 1.000, podzakonskih aktov pa 20.000. Njihovo število je zraslo preko vseh meja in tega nihče ne more obvladati. Vlada bi morala pregledati vsaj tiste akte, ki so starejši od desetih let in ugotoviti, od katerih se lahko poslovimo. Navsezadnje tudi predpisi otežujejo delo uradnikov, saj jim morajo slediti. Če to razčistimo, bomo verjetno sprostil veliko časa in energije ljudi v

javnem sektorju, da se bodo lahko ukvarjali s tistim, kar bo imelo pozitiven učinek.

Za gospodarstvenike je zelo pomemben izobraževalni sistem. Kakšne kadre pravzaprav gospodarstvo potrebuje in kakšna je njegova vizija slovenskega šolskega sistema?

V izobraževalnem sistemu pogrešamo več razumevanja o tem, kako hitro se stvari spreminjajo, pa tudi tega, da šolstvo ni otok, ki se ga nič ne dotakne. Nasprotno – izjemno vpliva na to, kako hitro lahko nekdo, ki je zaključil šolski sistem, v podjetju postane samostojen. Uvajanje novega zaposlenega je sicer nujno, vendar pa bo dolžina uvajanja zelo vplivala na to, kako produktivno bo podjetje in kakšno dodano vrednost bo dosegalo. Če je pri nas doba uvajanja daljša kot na primer v sosednji Avstriji, imamo težavo kot družba in tudi šolstvo se ne more izvzeti iz tega problema. Zavedati se mora, da so podlage, s katerimi so profesorji opremili mlade ljudi, premalo ukrojene potrebam sedanjega časa. Sposobnost reševanja kompleksnih problemov postaja najbolj pomembna kompetenca 21. stoletja. Ali nas šolski sistem usposablja zanjo?

Vendar pa je treba vseeno izpostaviti, da vidimo tudi svetle in spodbudne primere, ko fakultete same v svoje kurikulumе uvajajo večji delež praktičnega izobraževanja in se trudijo zblížati gospodarstvo in akademijo. Takrat se dogajajo lepe stvari. Znanost, akademije in gospodarstvo niso še tako blizu, kot bi si želeli, ampak razkorak med njimi se manjša in to je spodbudno.

Kaj pa na področju zelene mobilnosti in pametnih omrežij? Tu se radi pohvalimo, da smo poligon za nove tehnologije in da postavljamo trende.

Če pogledamo infrastrukturo za zeleno mobilnost, v njej res vidimo odraz slovenske filozofije – torej postati zelena, digitalna država. Zelena mobilnost in pametna omrežja so zagotovo prihodnost in na tem področju res lahko rečemo, da je slovensko gospodarstvo tisto, ki postavlja trende. A kot potrošniki še capljamo zadaj, če sodimo po deležu električnih avtomobilov na naših cestah.

Kaj lahko pričakujemo na tem področju v naslednjih petih letih?

Bill Gates je dejal, da so v roku dveh let spremembe vedno manjše, kot jih pričakujemo, v desetletju pa bistveno bolj tektonske, kot si jih lahko zamislimo. To tudi mi doživljamo. Samo če primerjamo slovensko gospodarstvo danes s tistim izpred desetih let, ugotovimo, da gre za dve povsem različni sliki. Zdravje slovenskih podjetij je zdaj bistveno boljše, kot je bilo tik pred začetkom krize. Podjetja so zdaj razdolžena, še bolj izvozno usmerjena, dodana vrednost je višja ... Kriza je torej imela tudi pozitiven učinek, težava je samo to, da smo potrebovali za to pet let, druge države pa dve ali tri. Pomembno je, da kot družba hitreje prepoznavamo, kaj je treba narediti, in to tudi naredimo.

Kakšna pa je vizija GZS?

Zagotovo želimo držati smer, ki zbornico ohranja pri življenju že 168 let – biti močan glas gospodarstva, sodelovati pri oblikovanju gospodarske politike, z namenom, da se ustvarja okolje, v katerem lahko podjetja cvetijo. Še naprej bomo dokazovali, da je ključno ustvarjanje in ne delitev. Kajti najprej moramo ustvariti, da lahko nato delimo.

Še eden od pomembnih izzivov, s katerimi se srečujejo slovenska podjetja, so podnebne spremembe in okoljska vprašanja, veliko pozornosti pa posvečajo tudi družbeni odgovornosti. Kako daleč je slovensko gospodarstvo v prilagajanju na podnebne spremembe in prilagajanju poslovanja tako, da je prijazno do okolja?

V strategijah in vizijah podjetij je to postala točka, ki se vgrajuje že v razmišljanje o razvoju izdelkov in storitev. Podjetja postajajo pozorna na to. Konec koncev je to tudi nekaj, s čimer se pohvalijo – da so na primer naredila izdelek, ki porabi manj materiala, ima daljšo uporabnost, se ga da reciklirati. Vse to postajajo sestavni deli filozofije podjetij in njihovega razmišljanja, kar pomeni, da nam podnebne spremembe prihajajo »v kri«.

Država, ki skrbi za okolje, mora paziti, da podjetij ne obremeni v takšni meri, da težko ohranjajo konkurenčnost (to se bo namreč poznalo celotni družbi), hkrati pa mora postavljati smernice in podjetjem jasno povedati, kakšne so njene zahteve na področju varovanja okolja. V tem primeru bo podjetjem ostalo dovolj sredstev, ki jih bodo lahko namenila za bolj zeleno poslovanje. Tudi gospodarstveniki so občutljivi na varovanje okolja, vendar pa želijo podobne pogoje kot tekmeči zunaj meja, sicer podjetja ne morejo obstati. Če želi država na nekem področju postavljati trende, denimo na okoljevarstvenem, potem mora gospodarstvo razbremeniti na nekem drugem segmentu in tako poskrbeti, da ne bi bila prizadeta konkurenčnost. gg

Če želi država na nekem področju postavljati trende, potem mora gospodarstvo razbremeniti na nekem drugem področju.